

MEZI TECHNOLOGIÍ A ČLOVĚKEM: SOUVISLOSTI MEZI KVALITOU VZTAHU UČITEL–ŽÁK, POSTOJEM K AI A VÍROU V AI SUBSTITUCI UČITELŮ

BETWEEN TECHNOLOGY AND THE HUMAN: ASSOCIATIONS BETWEEN TEACHER–STUDENT RELATIONSHIP QUALITY, ATTITUDES TOWARD AI, AND BELIEFS ABOUT AI REPLACING TEACHERS

Katarína Marčeková¹, Lucie Vrbová¹, Miroslava Hapalová^{1,2},
Helena Beranová^{1,3}

1 Scio Research, Praha

2 Katedra školské pedagogiky, Pedagogická fakulta, Trnavská univerzita, Trnava

3 Katedra adiktologie, 1. lékařská fakulta, Univerzita Karlova, Praha

Abstrakt

S postupující rozšířeností AI přichází i otázka, zda může v budoucnu nahradit roli učitelů. Studie se zaměřuje na to, zda se víra v AI substituci učitelů liší podle kvality vztahu k učitelům a podle postojů k AI. Šetření proběhne v dubnu–květnu 2026 formou dobrovolného online dotazníku (očekáváme 320–400 respondentů). Vztah k učitelům je měřen položkami adaptovanými z PISA 2022, postoje k AI škálou ATTARI-12. Data vyhodnotíme regresní analýzou s pohlavím jako kontrolní proměnnou. Předpokládáme, že vyšší emoční opora a respekt ze strany učitelů budou spojeny s nižší vírou v substituci, zatímco pozitivní postoje k AI s vyšší.

Klíčová slova: vztah učitel–žák; postoje k AI; vnímaná nahraditelnost učitele; generativní umělá inteligence; středoškolští studenti

Abstract

As AI becomes increasingly widespread, questions arise about whether it could eventually replace teachers. This study examines whether beliefs about AI replacing teachers vary with the quality of students' relationships with teachers and with their attitudes toward AI. Data will be collected in April–May 2026 via a voluntary online questionnaire (expected N = 320–400). Teacher–student relationship quality is measured with items adapted from PISA 2022; attitudes

toward AI with the ATTARI-12 scale. The data will be analyzed using regression models with gender included as a control variable. We expect that higher perceived emotional support and respect from teachers will be associated with weaker beliefs in teacher replacement, while more positive AI attitudes with stronger such beliefs.

Keywords: *teacher–student relationship; attitudes toward AI; teacher replaceability belief; generative AI; upper secondary students*

1 ÚVOD

AI Kompas (Hapalová & Beranová, 2025) mapující zkušenosti a postoje žáků, rodičů, učitelů a vedení škol k využívání technologií umělé inteligence (AI) zejména ve spojení se školou realizovaný v ČR a SR v roce 2025 ukazuje, že všechny dotazované skupiny jsou rezervované až odmítavé k možnosti nahrazení učitelů AI. Silným argumentem proti nahrazení je emoční a vztahová vazba (Bulut, 2026). Právě s ohledem na tento psychologický rozměr učení je cílem studie ověřit souvislosti mezi kvalitou vztahu k učiteli, postojem k AI a silou přesvědčení o (ne)nahraditelnosti středoškolských učitelů AI.

2 TEORIE

Výzkum dlouhodobě ukazuje, že vztah žák–učitel není jen doplněk výuky, ale jeden z nosných mechanismů učení: metaanalýza Roorda a spol. (2011) spojuje emoční kvalitu vztahu (blízkost, nízký konflikt) s vyšším školním zapojením i lepšími výsledky. Di Lisio a spol. (2025) v systematickém přehledu zdůrazňují roli učitelů jako zdroje bezpečí a opory pro zvládání zátěže a nejistoty. Tuto dimenzi zachycují i položky žakovského dotazníku PISA 2022 (např. „Učitelé v mé škole si mě váží“) (Česká školní inspekce, 2023). Zároveň technologie nejsou přijímány neutrálně: ochotu AI ve studiu používat souvisí zejména se zvyklostí, očekávaným přínosem a také s tím, nakolik je její používání pro žáky příjemné (Strzelecki, 2024). Proto očekáváme, že přesvědčení o (ne)nahraditelnosti učitelů AI se bude u žáků lišit podle kvality vztahu k učitelům i podle jejich postojů k AI.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Výzkumné šetření bude realizováno v dubnu a květnu 2026 prostřednictvím dobrovolného online dotazníku distribuovaného v rámci Národních srovnávacích zkoušek (NSZ). Výzkumný soubor tvoří maturanti a uchazeči o studium na vysokých školách v České a Slovenské republice. Očekáváme, že se NSZ v daném období zúčastní 4 000 až 5 000 uchazečů, přičemž při předpokládané návratnosti kolem 8 % očekáváme přibližně 320 až 400 respondentů. Administrovaný nástroj je rozdělen do tří částí. První zjišťuje kvalitu vztahu k učitelům pomocí položek adaptovaných z šetření PISA 2022. Druhá část mapuje postoje k AI prostřednictvím škály ATTARI-12 (Stein et. al., 2024). Třetí blok se zaměřuje na míru ztotožnění s tvrzením, že AI mohou v budoucnu nahradit roli učitelů. Získaná data budou podrobena regresní analýze s cílem identifikovat vliv vztahových proměnných na míru přesvědčení, že AI může nahradit učitele.

4 VÝSLEDKY / OČEKÁVANÉ VÝSLEDKY

Na základě stanovené metodologie očekáváme, že analýza dat potvrdí významný vliv obou sledovaných nezávislých proměnných (vztahu k učiteli i postoje k AI) na míru přesvědčení o nahraditelnosti učitelů AI. Předpokládáme, že žáci vnímající silnou emoční oporu a respekt ze strany učitelů budou vykazovat nižší míru souhlasu s tvrzením o jejich nahraditelnosti AI, čímž se potvrdí klíčová role vztahové vazby v edukačním procesu. Naopak pozitivní postoj k AI a vysoká míra zvyklosti jejich využívání budou pravděpodobně korelovat s vyšší ochotou akceptovat AI jako funkční alternativu v některých složkách výuky. Regresní analýza by nám měla umožnit identifikovat, která z těchto proměnných má na formování postojů žáků silnější vliv. Výsledky mohou rovněž naznačit existenci specifických skupin respondentů, u nichž technologický optimismus převažuje nad vnímanou hodnotou interpersonálního vztahu ve škole, přičemž v regresních modelech bude pohlaví zahrnuto jako kontrolní proměnná.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Záměrem studie je reflektovat, na kolik kvalita vztahů žák–učitel a postoje studentů k AI ovlivňují ochotu žáků akceptovat technologickou substituci učitelů.

Pokud výsledky potvrdí vliv vztahové vazby na vnímanou nenahraditelnost pedagogů, podpoří to argument pro redefinici učitelské role směrem k mentorství a emoční podpoře. Naše závěry mohou učitelům pomoci v nalezení strategií, jak se adaptovat na všudypřítomnost AI a co žákům nabízet, aby podpořili jejich seberealizaci a úspěch v digitální éře. Limitem studie je specifický vzorek maturantů a dobrovolnost šetření, což omezuje zobecnitelnost na mladší žáky. Navazující výzkum by měl zohlednit míru seberegulovaného učení (plánování, monitorování a vyhodnocování vlastního učení) a využít dlouhodobější sledování změn postojů v čase.

PODĚKOVÁNÍ

Autorky děkují studentkám a studentům, kteří se zapojili do výzkumu.

Tento příspěvek vznikl v rámci projektu Technologické agentury České republiky (TAČR) Efektivní a bezpečné využití nástrojů generativní umělé inteligence v procesu učení žáků, č. TQ23000086.

6 LITERATURA

- Bulut, R. (2026). Mapping teachers' awareness of artificial intelligence in the changing education paradigm: Insights from a mixed methods inquiry. *Frontiers in Psychology*, 17, 1687155. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2026.1687155>
- Česká školní inspekce. (2023). *PISA 2022: Žákovský dotazník* [PDF]. https://www.csicr.cz/CSICR/media/Prilohy/2023_p%C5%99%C3%ADlohy/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20%C5%A1et%C5%99en%C3%AD/PISA2022_zakovsky_dotaznik.pdf
- Di Lisio, G., Milá Roa, A., Halty, A., Berástegui, A., Couso Losada, A., & Pitillas, C. (2025). Nurturing bonds that empower learning: A systematic review of the significance of teacher–student relationship in education. *Frontiers in Education*, 10, 1522997. <https://doi.org/10.3389/educ.2025.1522997>
- Hapalová, M., & Beranová, H. (2025). *AI Kompas 2025*. Scio Research. <https://scioresearch.com/wp-content/uploads/2025/10/AI-Kompas-2025.pdf>
- Roorda, D. L., Koomen, H. M. Y., Spilt, J. L., & Oort, F. J. (2011). The influence of affective teacher–student relationships on students' school engagement and

- achievement: A meta-analytic approach. *Review of Educational Research*, 81(4), 493–529. <https://doi.org/10.3102/0034654311421793>
- Stein, J. P., Messingschlager, T., Gnambs, T., Hutmacher, F., & Appel, M. (2024). Attitudes towards AI: measurement and associations with personality. *Scientific Reports*, 14(1), 2909, <https://doi.org/10.1038/s41598-024-53335-2>
- Strzelecki, A. (2024). Students' acceptance of ChatGPT in higher education: An extended unified theory of acceptance and use of technology. *Innovative Higher Education*, 49, 223–245. <https://doi.org/10.1007/s10755-023-09686-1>